

วารสารวิชาการศรีปทุม ชลบุรี

ปีที่ 21 ฉบับที่ 2 เดือนเมษายน ถึง มิถุนายน 2568

นโยบายการศึกษาในยุคแรกของไทยกับการศึกษาภาษาจีนในประเทศไทย

EARLY THAI EDUCATION POLICY AND CHINESE LANGUAGE EDUCATION IN THAILAND

ปิยธิดา สังสีแก้ว*

Piyathida Sangsikaew*

สาขาวิชาภาษาศาสตร์และภาษาศาสตร์ประยุกต์ คณะภาษาและวรรณคดีจีน

มหาวิทยาลัยครุศาสตร์ชานตง

Linguistics and Applied Linguistics, School of Chinese Language and Literature,

Shandong Normal University

*Corresponding Author e-Mail: schaaaim@aru.ac.th

(Received: 2024, November 25; Revised: 2025, February 21; Accepted: 2025, March 1)

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการจัดการศึกษาภาษาจีนในประเทศไทยในช่วงปี พ.ศ.2461-2469 ซึ่งรัฐบาลประกาศพระราชบัญญัติเพื่อควบคุมการศึกษาขึ้นทั้งสิ้น 2 ฉบับคือ พระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ พุทธศักราช 2461 และพระราชบัญญัติประถมศึกษา พุทธศักราช 2464 พร้อมทั้งวิเคราะห์ผลกระทบที่เกิดกับการจัดการศึกษาภาษาจีนในประเทศไทยในขณะนั้น โดยผู้เขียนได้ศึกษาเอกสารของกระทรวงศึกษาธิการและข้อกฎหมายของพระราชบัญญัติทั้ง 2 ฉบับนี้ จากการศึกษาเอกสารดังกล่าวพบว่า การประกาศใช้พระราชบัญญัติทั้ง 2 ฉบับ ส่งผลกระทบกับการจัดการศึกษาภาษาจีนในประเทศไทยในขณะนั้นทั้งสิ้น 4 ด้าน ดังนี้ 1) ผลกระทบต่อโรงเรียนจีน 2) ผลกระทบต่อครูในโรงเรียนจีน 3) ผลกระทบต่อการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนจีน 4) ผลกระทบต่อเอกสารและหนังสือที่ใช้สอนในโรงเรียนจีน

คำสำคัญ: โรงเรียนราษฎร์; การศึกษาภาษาจีน; นโยบายการศึกษา

ABSTRACT

This study examined the administration of Chinese language education in Thailand between 1918 and 1926, during which two significant legislative acts—the Private School Act of 1918 and the Primary Education Act of 1921—were enacted to regulate education. The research assessed the impact of these legal frameworks on Chinese language education, analyzing primary source documents from the Department of Education and legislative texts. Findings revealed that these policies affected Chinese language education in four key areas:

1) the impact on Chinese schools, 2) the impact on teachers in Chinese schools, 3) the impact on teaching and learning management in Chinese school, and 4) the impact on teaching documents and textbooks in Chinese school.

Keywords: private school; Chinese language studies; education policy

บทนำ

ก่อนที่จะมีการประกาศใช้พระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ในปี พ.ศ.2461 นั้น การเรียนการสอนภาษาจีนในประเทศไทยถือได้ว่าเป็นไปอย่างอิสระ ราชการเพียงกำหนดประเภทของโรงเรียนเท่านั้น โดยประกาศตั้งโรงเรียนมูลศึกษาที่ประกาศใช้ในปี 2435 ระบุว่าโรงเรียนที่สอนภาษาไทยโบราณ ภาษาบาลี ภาษารามัญ ภาษาอังกฤษ ภาษาจีน ภาษาแขก ให้เรียกว่าโรงเรียนพิเศษเชลยศักดิ์ (คณะกรรมการจัดงานฉลองวันเถลิงถวัลยราชสมบัติครบรอบ 100 ปี ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, 2511, หน้า 163-165) และในขณะนั้นภาษาจีนยังไม่ได้ถูกระบุเข้าไปอยู่ในหลักสูตรของโรงเรียนรัฐบาล นอกจากนี้โรงเรียนราษฎร์ในอดีตก่อนที่จะมีการประกาศใช้พระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ยังไม่เป็นระบบ และไม่ได้อยู่ในความควบคุมดูแลของรัฐบาลแต่อย่างใด ดังนั้นเพื่อให้การศึกษาในระดับประถมศึกษาเป็นไปอย่างแพร่หลายรัฐบาลจึงได้ประกาศพระราชบัญญัติประถมศึกษาเพิ่มขึ้นอีกหนึ่งฉบับ

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาการจัดการศึกษาภาษาจีนในประเทศไทยในช่วงปี พ.ศ.2461-2469

พระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ทั้งสองฉบับ

1. พระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ พุทธศักราช 2461 ประกาศเมื่อวันที่ 5 มิถุนายน 2461 และกำหนดใช้เป็นกฎหมายจำเดิมตั้งแต่วันที่ 1 กรกฎาคม 2461 (2461, หน้า 111) เนื่องจากรัฐบาลเล็งเห็นว่าลูกหลานจีนในเมืองไทยเรียนเฉพาะภาษาจีน และเข้ารับการศึกษาในโรงเรียนจีนเป็นหลัก และในอดีตโรงเรียนจีนจะจัดการศึกษาภาษาจีนตามแบบประเทศจีน และสอนเฉพาะภาษาและวัฒนธรรมจีนในโรงเรียน ส่งผลให้ลูกหลานจีนที่เกิดในเมืองไทยแทบไม่ได้สัมผัสกับภาษาและวัฒนธรรมไทยเลย โดยพระราชบัญญัตินี้มีทั้งสิ้น 33 มาตรา แบ่งเป็น 5 ลักษณะ ได้แก่ การตั้งและเปิดโรงเรียนราษฎร์ การครอบงำโรงเรียนราษฎร์ การปิดเลิกโรงเรียน โรงเรียนอนุบาล และวิธีพิจารณาโทษ สามารถสรุปเนื้อหาสาระสำคัญได้ดังนี้

1) ให้คำจำกัดความของโรงเรียนราษฎร์ ว่าหมายถึงสถานที่อันเอกชนคนใดคนหนึ่งให้การศึกษาแก่หมู่เด็กนักเรียน รวมถึงกำหนดคุณสมบัติและหน้าที่ของครูใหญ่ ผู้จัดการโรงเรียน และครูเอาไว้อย่าง

2) โรงเรียนที่ตั้งอยู่ก่อนแล้วหากต้องการจะดำเนินโรงเรียนต่อไปจะต้องแจ้งความจำนงค์ให้เสนาบติกระทรวงธรรมการ (ปัจจุบันคือกระทรวงศึกษาธิการ) ทราบภายใน 2 เดือน

วารสารวิชาการศรีปทุม ชลบุรี

ปีที่ 21 ฉบับที่ 2 เดือนเมษายน ถึง มิถุนายน 2568

3) หากผู้ใดต้องการจะตั้งโรงเรียนขึ้นใหม่ จะต้องแจ้งความจำนงมายังเสนาบดีกระทรวงธรรมการ ก่อนจะเปิดทำการสอนอย่างน้อย 2 เดือน และถ้าเสนาบดีกระทรวงธรรมการไม่ได้บอกคัดค้านภายใน 2 เดือน ก็สามารถเปิดโรงเรียนได้

4) ผู้จัดการโรงเรียนจะต้องสอนนักเรียนให้มีความรู้ภาษาไทย สามารถอ่านออกเขียนได้ คล่องแคล่วพอสมควร และจะต้องให้นักเรียนได้ศึกษาหน้าที่พลเมืองดี รวมทั้งปลูกฝังให้มีความจงรักภักดีต่อ ประเทศไทย และมีความรู้เรื่องภูมิศาสตร์ รวมทั้งพงศาวดารและตำนานเมืองของไทยด้วย ยกเว้นโรงเรียนที่ มุ่งเน้นสอนภาษาต่างประเทศหรือศาสตร์เฉพาะอย่างใดอย่างหนึ่ง ก็จะได้รับยกเว้นไม่ต้องสอนในรายวิชา เหล่านี้

5) ให้คำจำกัดความครูใหญ่และครูเอาไว้อย่างชัดเจน โดยกำหนดว่า “ครูใหญ่” หมายถึง บุคคล ผู้รับผิดชอบจัดการสั่งสอนวิชาในโรงเรียน และเป็นหัวหน้าครูทั้งหลายในโรงเรียนนั้น ถ้าโรงเรียนมีครูเพียงคนเดียว ให้ถือว่าครูคนนั้นเป็นครูใหญ่ “ครู” หมายถึงบุคคลผู้ให้การศึกษาในโรงเรียนราษฎร์

6) ครูใหญ่ และครูจะต้องมีความรู้ภาษาไทย โดยพระราชบัญญัติฉบับนี้กำหนดว่า หากจะตั้งใคร เป็นครูใหญ่ คนผู้นั้นจะต้องมีประกาศนียบัตรประโยคครูมูล หรือใบสำคัญชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ของโรงเรียน รัฐบาลหรือเทียบเท่า และจะต้องมีความรู้ภาษาไทยพูดได้พอประมาณด้วย อีกทั้งครูผู้สอนจะต้องมีความรู้ ภาษาไทยเพียงพอที่จะทำการสอนให้กับนักเรียน

7) กำหนดให้กระทรวงธรรมการมีอำนาจในการควบคุมสมุด หนังสือ ที่ใช้ในการจัดการเรียน การสอนในโรงเรียน โดยพิจารณาว่าสมุด หนังสือที่ใช้ในโรงเรียนมีเนื้อหาที่ขัดต่อหลักศีลธรรม ความสงบ เรียบร้อย หรือเป็นการส่งเสริมพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมและก่อให้เกิดความวุ่นวายในสังคมหรือไม่ ซึ่งนั่น หมายความว่ารัฐบาลได้ควบคุมการใช้เอกสารในการสอนในโรงเรียนจีนโดยจะต้องอยู่ในความควบคุมของ รัฐบาลทั้งหมด

2. พระราชบัญญัติประถมศึกษา พุทธศักราช 2464 พระราชบัญญัตินี้ประกาศวันที่ 1 กันยายน 2464 และมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม 2464 (2464, หน้า 247-248) ซึ่งมีเนื้อหาครอบคลุม พระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์พุทธศักราช 2461 ด้วย สรุปเนื้อหาสาระสำคัญได้ดังนี้

1) กำหนดขอบเขตของโรงเรียนในระดับประถมศึกษา ซึ่งครอบคลุมถึงโรงเรียนรัฐบาล “หมายความว่าโรงเรียนประถมศึกษาที่กระทรวงศึกษาธิการตั้งและดำรงอยู่ด้วยเงินงบประมาณของ กระทรวงศึกษาธิการทั้งสิ้น” โรงเรียนประชาบาล “หมายความว่าโรงเรียนประถมศึกษาที่ประชาชนอำเภอ หนึ่งหรือตำบลหนึ่งตั้งและดำรงอยู่ด้วยทุนทรัพย์ของตนเอง หรือที่นายอำเภอตั้งขึ้นและดำรงอยู่ด้วยทุนทรัพย์ ของประชาชนที่ว่ำนั้น อยู่ในความดูแลของกระทรวงศึกษาธิการ ในหมู่บ้านหนึ่งหมู่เดียวกัน หรือตำบลหนึ่ง ตำบลเดียวกัน จะตั้งและดำรงโรงเรียนประชาบาลอยู่มากกว่าโรงเรียนหนึ่งก็ได้ ถ้าเป็นการจำเป็น” และ โรงเรียนราษฎร์ “หมายความว่า โรงเรียนประถมศึกษาที่บุคคลคนเดียวหรือหลายคนร่วมกันตั้งและดำรงอยู่ ตามพระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์” โดยได้ระบุเกณฑ์อายุของนักเรียนและการจัดการศึกษาเอาไว้ด้วย ซึ่ง

หมายความว่าโรงเรียนจีนถ้าหากต้องการเปิดรับนักเรียนที่มีอายุอยู่ในเกณฑ์ที่พระราชบัญญัติประถมศึกษา กำหนด ก็จะต้องจัดการเรียนการสอนตามที่ระบุไว้ในพระราชบัญญัตินี้

2) กำหนดให้เด็กที่มีอายุตั้งแต่ 7 ปีบริบูรณ์ขึ้นไปจะต้องเรียนครบหลักสูตรตามพระราชบัญญัติ ซึ่งสอนวิชาภาษาไทยและวิชาอื่น ๆ ด้วยภาษาไทยเป็นหลัก จนกระทั่งอายุครบ 14 ปี โดยที่รัฐบาลเป็นผู้รับผิดชอบค่าใช้จ่ายในการเล่าเรียน แต่สำหรับในบางท้องที่ เด็กที่อายุครบ 7 ปีที่เวลานี้อาจจะเข็บบขึ้นเป็น 8 ปี 9 ปี หรือ 10 ปีก็ได้ ถ้าการเดินทางไม่สะดวกที่จะให้เด็กเล็กเดินทางไปโรงเรียนโดยลำพังได้ หรือด้วยเหตุผลอื่น ๆ ที่ทำให้ต้องเลื่อนอายุการเข้าเรียนออกไป แต่จะเลื่อนได้ไม่เกินอายุ 10 ปี

3) ถ้าหากผู้ปกครองของเด็กไม่ส่งเด็กเข้าเรียนตามกำหนดจะมีความผิดโทษ ซึ่งหมายความว่าไม่ว่าอย่างไรก็ตามถ้าเด็กคนใดที่มีอายุครบและอยู่ในเกณฑ์ที่จะต้องเข้าเรียนในระดับประถมศึกษา เด็กคนนั้นจะต้องเข้ารับการศึกษิตตามหลักสูตรที่รัฐจัดขึ้น ดังนั้นหากโรงเรียนจีนต้องการรับเด็กที่อยู่ในเกณฑ์ที่เวลานี้เข้าเรียนก็แสดงว่าโรงเรียนจีนจะต้องจัดการเรียนการสอนให้นักเรียนโดยใช้หลักสูตรของรัฐ

4) นักเรียนที่เข้าเรียนตามพระราชบัญญัติประถมศึกษาจำเป็นต้องรับการสอบไล่ตามที่รัฐกำหนด ซึ่งแสดงว่าเพื่อให้เด็กสอบไล่ได้ โรงเรียนที่รับเด็กในเกณฑ์อายุตามพระราชบัญญัตินี้ต้องสอนวิชาภาษาไทยและวิชาอื่น ๆ ในหลักสูตรเป็นภาษาไทยทั้งหมด หรือโรงเรียนจะสอนในหลักสูตรที่เสนาบดี กระทรวงศึกษาธิการเห็นว่าเทียบเท่ากับหลักสูตรประถมศึกษาก็ได้ ซึ่งหลักสูตรที่เทียบกับหลักสูตรประถมศึกษาได้นั้นคือ การใช้หลักสูตรที่มีวิชาภาษาต่างประเทศเพิ่มเติมจากวิชาที่สอนเป็นภาษาไทยและภาษาไทย ในกรณีที่เป็นโรงเรียนสอนภาษาเหล่านั้นเพื่ออาชีพ มิได้เป็นโรงเรียนสอนวิชาสามัญแต่ประการใดแล้วก็อาจอนุโลมได้บ้าง (ณรงค์ พ่วงพิศ, 2514, หน้า 72) หากโรงเรียนจีนรับเด็กในเกณฑ์ที่พระราชบัญญัตินี้กำหนดไม่ปฏิบัติตามกฎหมาย เด็กที่จบจากโรงเรียนจีนเหล่านี้ก็จะถูกพิจารณาว่าไม่ได้เรียนตามกฎหมายและไม่ได้รับประกาศนียบัตรประถมศึกษา หากเป็นเช่นนี้เด็กผู้นั้นก็จะมีความผิด และไม่สามารถเข้าเรียนต่อในระดับการศึกษาชั้นสูงขึ้นไปอีกด้วย

ผลกระทบของพระราชบัญญัติทั้งสองฉบับต่อการศึกษาภาษาจีน

1. ผลกระทบต่อโรงเรียนจีน เนื่องจากรัฐบาลได้กำหนดให้โรงเรียนราษฎร์ทุกโรงเรียน รวมทั้งโรงเรียนจีนต้องขออนุญาตจากทางรัฐบาลก่อนที่จะตั้งโรงเรียนขึ้นใหม่หรือโรงเรียนที่ตั้งไว้ก่อนพระราชบัญญัตินี้ กำหนดต้องการทำการเรียนการสอนต่อก็ต้องทำเรื่องขออนุญาตจากกระทรวงศึกษาธิการเสียก่อน โดยกำหนดคุณสมบัติของผู้ที่สามารถก่อตั้งโรงเรียนได้ในมาตรา 3 (2) เอาไว้ว่า “เป็นผู้อย่างไม่เคยต้องโทษตามประมวลอาญา เพราะความผิดฐานขบถประทุษร้ายต่อสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวแลแผ่นดิน ผิดฐานอำพรางในสัตยาธิฐาน ฟ้องเท็จทำพยานเท็จ ผิดฐานเป็นโจรล่องลุ่มคมเข้าเป็นอั้งยี่ ผิดฐานปลอมเงินปลอมบัตรสาาร ผิดฐานล่งคิลสมาจารข่มขืนทำชำเราทำอนาจาร ผิดฐานทำกุมารในครรภ์ให้ตก ผิดฐานเปนโจรลักคกตี่ชิงปล้นสดมภ์ลัด ผิดฐานกรรโชกฉ้อฉลยกยอกทรัพย์ ฤรับของโจรแต่มาตราใดมาตราหนึ่ง ” (พระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์, 2461, หน้า 112)

เนื่องจากโรงเรียนเป็นสถานที่อบรมสั่งสอนให้การศึกษาแก่เด็กและเยาวชน ดังนั้นจึงต้องป้องกันไม่ให้บุคคลที่มีความพฤติกรรมไม่พึงประสงค์มีส่วนเข้ามามีบทบาทในโรงเรียน นอกจากนี้แล้วการก่อตั้งโรงเรียนจะต้องมีครูใหญ่ที่มีความรู้ภาษาไทย และต้องได้รับประกาศนียบัตรที่รัฐบาลกำหนดตามมาตรา 14 (2) คือ “เป็นผู้ได้รับประกาศนียบัตรประโยคครูมูล ฎิบาสำคัญชั้นมัธยมปีที่ 6 แห่งโรงเรียนรัฐบาล ฎิบาเป็นผู้ได้รับประกาศนียบัตรอย่างอื่น ฎิบาประกอบด้วยคุณวุฒิเหนปานนั้น อันเสนาบดีธรรมการจะได้สำแดงรับรองว่าเทียบเท่ากับประกาศนียบัตรแห่งโรงเรียนรัฐบาลได้ แต่ว่าในผู้ที่ได้รับเทียบประกาศนียบัตรเทียบคุณวุฒินี้จะต้องมีความรู้ภาษาไทยพูดได้พอประมาณด้วย” (พระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์, 2461, หน้า 112-113) ส่งผลให้โรงเรียนจีนได้รับผลกระทบเป็นอย่างมาก เพราะโรงเรียนจีนก่อนปี พ.ศ.2461 นั้น ครูใหญ่และครูในโรงเรียนล้วนเป็นชาวจีน และไม่มีความรู้ภาษาไทย ซึ่งทำให้โรงเรียนจีนตั้งโรงเรียนได้ยากยิ่งขึ้น เมื่อโรงเรียนจีนต้องการก่อตั้งโรงเรียนหรือโรงเรียนที่มีอยู่เดิมต้องการดำเนินกิจการต่อจึงใช้วิธีขอครูใหญ่จากทางราชการหรือหาครูสัญชาติไทยมาทำหน้าที่เป็นครูใหญ่ของโรงเรียน หรือแม้กระทั่งยื่นความจำนงขอผ่อนผันให้ครูใหญ่เรียนภาษาไทย อาทิเช่น โรงเรียนตงฮั่ว ได้ยื่นเอกสารต่อกระทรวงธรรมการเพื่อขอพระเชื้อ มาเป็นครูใหญ่ของโรงเรียน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2462, ศธ.54.1/35) หรือแม้กระทั่งการที่โรงเรียนชินหมินขอครูใหญ่และครูน้อยกับกระทรวงธรรมการ และกระทรวงธรรมการจึงได้ส่งรองอำมาตย์ตรี พิม สุขวจน์ ซึ่งเป็นครูของโรงเรียนวัดประทุมคงคา ไปเป็นครูใหญ่ และส่งนายแฉล้ม จิตตะทัต ครูโรงเรียนมัธยมวัดบพิตรพิมุข ไปเป็นครูน้อยในโรงเรียน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2462, ศธ.54.1/173)

จากการพิจารณาเอกสารชั้นต้นของกระทรวงศึกษาธิการจะเห็นได้ว่า การตั้งโรงเรียนจีนอย่างโรงเรียนราษฎร์ตามพระราชบัญญัตินั้นเป็นไปค่อนข้างยาก เนื่องจากโรงเรียนจีนไม่มีครูใหญ่ที่มีความรู้ภาษาไทยตามที่กระทรวงกำหนด ดังนั้นส่งผลให้โรงเรียนจีนที่แจ้งความจำนงตั้งโรงเรียนในช่วงเวลานี้ส่วนใหญ่ตั้งได้อย่างโรงเรียนอนุบาลซึ่งจะได้รับการอนุโลมได้มากที่สุดตามมาตรา 27 และมาตรา 28 แห่งพระราชบัญญัติคือ มาตรา 27 (2461, หน้า 123) ระบุไว้ว่า “โรงเรียนอนุบาลเป็นโรงเรียนที่ประสงค์มุ่งเอาการเลี้ยงดูเด็กอายุอ่อน ๆ เป็นใหญ่ แลสอนเด็กให้รู้อ่านรู้เขียนรู้นับไปพลาง ในระหว่างเวลาด้วยนั้น ในโรงเรียนเช่นนี้ ครูอนุบาลโรงเรียนไม่ต้องมีประกาศนียบัตรอย่างใดก็ควรเป็นได้” และมาตรา 28 ระบุว่า “แต่ในความข้อยื่นแห่งพระราชบัญญัตินี้ ที่ว่าด้วยการครอบงำ การเปิดแลการปิดโรงเรียนก็ดี แลการศุขาภิบาลก็ดี ให้พึงอนุโลมใช้บังคับแก่โรงเรียนอนุบาลนี้โดยมากที่สุด แต่ที่ควรจะเป็นไปได้” และในช่วงเวลานี้รัฐบาลได้อนุโลมให้ครูใหญ่หรือครูน้อยในโรงเรียนหาความรู้ภาษาไทยได้ เช่น โรงเรียนเอียงเจีย ได้ขอแจ้งความจำนงตั้งโรงเรียนกับขอรับครูน้อย และขอผ่อนผันให้ครูใหญ่หาความรู้ภาษาไทยมายังกระทรวงธรรมการ แต่เนื่องจากครูใหญ่ยังไม่มีความรู้ภาษาไทย กระทรวงจึงอนุโลมให้จัดตั้งได้อย่างอนุบาล (กระทรวงศึกษาธิการ, 2468, (2) ศธ.9.1/91)

จะเห็นได้ว่าโรงเรียนราษฎร์ทุกโรงเรียน รวมทั้งโรงเรียนจีนจะต้องขึ้นตรงกับรัฐบาลและอยู่ในความควบคุมดูแลของภาครัฐ ทำให้ในช่วงนี้โรงเรียนราษฎร์เริ่มมีความเป็นระบบและเป็นไปในทิศทางเดียวกัน ไม่กระจัดกระจาย และหากโรงเรียนใดไม่ยื่นความจำนงตั้งโรงเรียนต่อกระทรวงธรรมการ กระทรวงธรรมการก็มี

หน้า 268

สิทธิ์สั่งปิดหรือเลิกโรงเรียนนั้น ๆ ได้ตามกฎหมาย ซึ่งในช่วงเวลานี้มีโรงเรียนจีนหลายโรงเรียนที่ตั้งโรงเรียนเปิดทำการสอนโดยไม่ขออนุญาตจากกระทรวงธรรมการ เมื่อเจ้าหน้าที่ตรวจพบจึงได้ส่งหนังสือไปยังโรงเรียนนั้น ๆ ให้ปิดโรงเรียนเลิกทำการสอน และหากต้องการทำการสอนต่อจะต้องยื่นเรื่องมายังกระทรวงธรรมการ และรอให้ได้รับอนุญาตเสียก่อนจึงจะสามารถเปิดทำการสอนได้ เช่น โรงเรียนชินแจ้ง ที่ได้รับหนังสือแจ้งให้ปิดโรงเรียนเลิกทำการสอน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2468, (2) ศธ.9.1/90) รวมถึงโรงเรียนเอียงไค้ โรงเรียนยอเอ็ง ซึ่งพิจารณาได้ว่าโรงเรียนเหล่านี้ได้ตั้งก่อนที่จะมีพระราชบัญญัตินี้ออกมา และไม่มายื่นแจ้งความจำนงค์ทางโรงเรียนต่อทางราชการ เมื่อถูกตรวจพบทางโรงเรียนจึงจะได้ดำเนินการให้ถูกต้องตามระเบียบที่หลัง โดยในช่วงระยะเวลานี้กระทรวงธรรมการอนุญาตให้โรงเรียนจีนส่วนใหญ่จัดตั้งขึ้นอย่างโรงเรียนอนุบาล เพราะไม่มีความพร้อมในการปฏิบัติตามพระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์มาตรา 14 ที่ต้องจัดการเรียนการสอนให้เด็กมีความรู้ภาษาไทย และรายวิชาอื่น ๆ เป็นภาษาไทย ส่งผลให้การจัดตั้งโรงเรียนอย่างโรงเรียนราษฎร์และรับนักเรียนที่อยู่ในเกณฑ์การศึกษาที่พระราชบัญญัติประถมศึกษากำหนดเข้าเรียนในโรงเรียนจีนเป็นไปได้ยาก และครูใหญ่ก็ไม่มีความรู้ภาษาไทยตามที่พระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์กำหนด แม้กระทั่งในบางโรงเรียนยังไม่สามารถหาครูน้อยที่มีความรู้ภาษาไทยได้ แต่หากโรงเรียนมีคุณสมบัติครบถ้วนก็สามารถตั้งโรงเรียนอย่างโรงเรียนราษฎร์ได้เช่นกัน เช่นในกรณีของโรงเรียนแต่จีวหนึ่งจื้อที่จัดตั้งได้อย่างโรงเรียนราษฎร์และจัดการศึกษาเหมือนกับโรงเรียนรัฐบาล แบ่งออกเป็นชั้นประถมศึกษาปีที่ 1, 2 และ 3 และมีมัธยม 1 (กระทรวงศึกษาธิการ, 2464, ศธ.54.1/343)

2. ผลกระทบต่อครูในโรงเรียนจีน พระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ พ.ศ.2461 กำหนดให้ครูมีความรู้ภาษาไทยเพียงพอที่จะจัดการเรียนการสอนในวิชาภาษาไทยและวิชาอื่น ๆ เป็นภาษาไทย ทำให้ครูในโรงเรียนจีนจำเป็นต้องมีความรู้ภาษาไทยด้วย และตามข้อกำหนดในพระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ พ.ศ.2461 หากครูในโรงเรียนจีนไม่มีความรู้ภาษาไทยที่จะสอนนักเรียนได้ก็จะถูกคัดชื่อออก นอกจากนี้การยื่นขอตั้งโรงเรียนจีนนั้นโดยมากผู้จัดการโรงเรียนต้องการจะตั้งอย่างโรงเรียนราษฎร์ เนื่องจากครูใหญ่และผู้จัดการโรงเรียนไม่มีความรู้ภาษาไทย กระทรวงธรรมการจึงให้ตั้งโรงเรียนได้อย่างอนุบาล อีกทั้งการจัดตั้งโรงเรียนอย่างโรงเรียนอนุบาลสามารถอนุโลมได้ตามมาตรา 28 แห่งพระราชบัญญัตินี้ ดังนั้นเมื่อกระทรวงธรรมการอนุโลมให้ครูใหญ่หาความรู้ภาษาไทยจึงมีการกำกับติดตามผลการเรียนภาษาไทยตามที่โรงเรียนได้ยื่นขอความจำนงค์มา เช่น โรงเรียนผ่นกัน โดยมีนายกำเจงโผเป็นผู้จัดการและครูใหญ่ประจำทำการสอนในแผนกวางตุ้งและโรงเรียนฝางแสง โดยมีนายดังซู่ตัม เป็นผู้จัดการและครูน้อย ทำการสอนในแผนกแต้จิ๋ว ได้ขอผ่อนผันเรียนภาษาไทย เมื่อถึงกำหนดระยะเวลา 6 เดือนที่กระทรวงธรรมการอนุโลมให้ กระทรวงธรรมการจึงได้จัดสอบความรู้ภาษาไทยของครูทั้ง 2 โรงเรียน ปรากฏว่าในการสอบครั้งแรกนี้นายกำเจงโผและนายดังซู่ตัม ไม่ได้มาสอบ โดยนายกำเจงโผ ได้ขอยืดเวลาการเรียนภาษาไทยออกไปอีก 6 เดือน แต่กระทรวงธรรมการได้เรียกให้นายกำเจงโผ มาทำการสอบก่อนจึงจะพิจารณาผ่อนผันให้ ส่วนนายดังซู่ตัม นั้นได้รวบรวมเงินบริจาคและหนีไปประเทศจีน ดังนั้นโรงเรียนฝางแสง จึงถูกกระทรวงธรรมการจำหน่ายออกจากทะเบียน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2468, ศธ.54.1/1081)

น่าสังเกตว่าในพระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ พ.ศ.2461 ไม่ได้กำหนดให้ผู้จัดการโรงเรียนต้องมีความรู้ภาษาไทย แต่เมื่อพิจารณาจากเอกสารของกระทรวงศึกษาธิการในขณะนั้นที่มีการยื่นความจำนงขอตั้งโรงเรียนขึ้น โรงเรียนมักจะขอผ่อนผันให้ผู้จัดการโรงเรียนมีเวลาหาความรู้ภาษาไทยด้วย ซึ่งอาจพิจารณาได้ว่าที่เป็นเช่นนี้เพราะเนื่องมาจากมาตรา 14 แห่งพระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ พ.ศ.2461 ที่ผู้จัดการโรงเรียนจำต้องจัดสอนนักเรียนให้มีความรู้ภาษาไทย ดังนั้นผู้จัดการโรงเรียนจึงจำเป็นต้องมีความรู้ภาษาไทยด้วย จึงจะสามารถจัดสอนนักเรียนในหลักสูตรที่เป็นภาษาไทยได้ ดังนั้นการกำหนดให้ครูในโรงเรียนจีนมีความรู้ภาษาไทยจึงเป็นเรื่องยากมากสำหรับครูจีน เพราะโรงเรียนจีนก่อนปี พ.ศ.2461 ล้วนแต่สอนด้วยภาษาจีนเป็นหลัก ซึ่งจะสอนด้วยภาษาถิ่นจีนตามแต่ว่าผู้จัดการโรงเรียนนั้นเป็นคนจีนสัญชาติอะไร และถ้าโรงเรียนไหนสอนภาษาจีนในกลุ่มภาษาถิ่นใดนักเรียนที่มาเข้ารับการศึกษา ก็จะเป็นนักเรียนสัญชาตินั้น ๆ ดังนั้นไม่ว่าจะเป็นผู้จัดการโรงเรียน ครูใหญ่ และครูในโรงเรียนจีนจึงไม่มีความรู้ภาษาไทยและไม่มีประกาศนียบัตรตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์

3. ผลกระทบต่อการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนจีน ผลกระทบต่อการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนจีนโดยตรงคือ มาตรา 14 แห่งพระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ พ.ศ.2461 (2461, หน้า 116-117) โดยกำหนดให้ผู้จัดการโรงเรียนจะต้องจัดสอนให้นักเรียนรู้ภาษาไทยอ่านออกเขียนได้คล่องแคล่วพอสมควร รวมถึงให้นักเรียนศึกษาหน้าที่พลเมืองดี ปลูกฝังให้มีความจงรักภักดีต่อประเทศไทย และมีความรู้เรื่องภูมิศาสตร์ พงศาวดารและตำนานเมืองของไทย เมื่อกระทรวงธรรมการตรวจสอบแล้วพบว่าโรงเรียนใดไม่ปฏิบัติตามข้อกำหนดในพระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์นี้แล้ว กระทรวงธรรมการก็มีอำนาจในการสั่งปิดโรงเรียนนั้น ๆ ได้ตามกฎหมาย ซึ่งหมายความว่าโรงเรียนจีนที่เปิดอย่างโรงเรียนราษฎร์ นอกจากจะสอนวิชาภาษาจีนแล้วยังจะต้องสอนภาษาไทยให้กับนักเรียนด้วย ส่งผลให้บทบาทของภาษาจีนที่สอนในโรงเรียนลดน้อยลง และเมื่อพิจารณาจากตารางเรียนที่ยื่นมาพร้อมกับการขอจัดตั้งโรงเรียนจะเห็นว่าโรงเรียนจีนกำหนดสอนวิชาที่เป็นภาษาไทยวันละ 2 ชั่วโมง เช่น โรงเรียนชีวเจียบ ได้จัดให้มีการเรียนการสอนในรายวิชา อ่านไทย จรรยา ความรู้เรื่องเมืองไทย คัดอ่านไทย (กระทรวงศึกษาธิการ, 2468, (2) ศธ.9.1/136) จากหลักฐานของกระทรวงศึกษาธิการยังพบว่า รัฐบาลไม่ได้สนับสนุนให้โรงเรียนจีนเปิดสอนภาษาจีนเพียงอย่างเดียว ดังจะเห็นได้จากกรณีของโรงเรียนเหลื่องเฮง ที่ผู้จัดการโรงเรียนแจ้งความจำนงตั้งโรงเรียนจีนต่อไปและขอสอนภาษาจีนเพียงอย่างเดียว แต่กระทรวงธรรมการไม่อนุมัติ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2462, ศธ.54.1/75)

จากการศึกษาเอกสารของกระทรวงศึกษาธิการอาจพิจารณาได้ว่ารัฐบาลในขณะนั้นต้องการให้เด็กทุกคนมีความรู้ภาษาไทยและมีความรู้เกี่ยวกับประเทศไทยดังที่ได้กำหนดไว้ในมาตรา 14 แห่งพระราชบัญญัตินี้เป็นพื้นฐาน เพราะเนื่องจากในอดีตคนไทยไม่ค่อยรู้หนังสือและลูกหลานจีนที่เกิดในเมืองไทยไม่ได้เรียนรู้วัฒนธรรมไทยและภาษาไทยอย่างที่ควรจะเป็น อีกทั้งการให้การศึกษาในหมู่คนจีนในเมืองไทยล้วนเป็นไปเพื่อให้บุตรหลานของตนสืบทอดวัฒนธรรมจีนและภาษาจีนเป็นสำคัญ ดังนั้นเมื่อรัฐบาลประกาศพระราชบัญญัติทั้ง 2 ฉบับนี้ออกมาจึงพิจารณาได้ว่านอกจากต้องการจัดระเบียบการศึกษาในประเทศไทยให้

เป็นระบบและแบบแผนเดียวกัน และอยู่ในการควบคุมบริหารจัดการของทางราชการแล้ว ยังมุ่งเน้นให้คนไทยทุกคน รวมทั้งลูกหลานจีนซึ่งถือว่าเป็นคนไทยได้รู้ภาษาไทยด้วย

4. ผลกระทบต่อเอกสารและหนังสือที่ใช้สอนในโรงเรียนจีน มาตรา 19 แห่งพระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ พ.ศ.2461 (2461, หน้า 122) ระบุว่า “เสนาบดีกระทรวงธรรมการมีอำนาจจะห้ามไม่ให้ใช้สมุดหนังสือเล่มใดเล่มหนึ่งเป็นเครื่องศึกษาในโรงเรียน ซึ่งพิจารณาเห็นว่าเพิกงาานองฝ่าฝืนคลองคิลสมาจารอันดีงาม ฤๅขัดต่อความสงบราบคาบแห่งประชา ฤๅเกลือกกว่าจะจงใจกลุบลบุตรให้พึงสร้าเสียมารยาท เมื่อจะห้ามสมุดหนังสือเล่มใด จะได้ลงโฆษณาระบุชื่อสมุดหนังสือเล่มนั้น ประกาศในหนังสือราชกิจจานุเบกษา” โดยผลกระทบที่โรงเรียนจีนได้รับในด้านหนังสือที่ใช้สอนนั้น ได้แก่ (1) โรงเรียนจีนจะต้องปรับเนื้อหาที่ใช้สอนในโรงเรียนให้เป็นไปตามนโยบายที่รัฐบาลกำหนด (2) สมุด หนังสือที่ใช้สอนในโรงเรียนจีนจะต้องได้รับการตรวจสอบจากรัฐบาล ซึ่งส่งผลให้สมุด หนังสือที่ใช้สอนในโรงเรียนจีนถูกจำกัดมากขึ้น (3) สมุด หนังสือ ซึ่งเดิมที่มีเนื้อหาการสอนที่เป็นภาษาและวัฒนธรรมจีนถูกจำกัดการสอน และทำให้นักเรียนที่เรียนในโรงเรียนจีนได้สัมผัสกับเนื้อหาดังกล่าวน้อยลง (4) โรงเรียนจีนจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องใช้สมุด หนังสือที่ได้รับอนุมัติจากทางราชการแล้ว ซึ่งโดยทั่วไปแล้วเป็นหนังสือเรียนภาษาไทยหรือหนังสือที่จัดโดยรัฐบาลไทย ซึ่งข้อกำหนดเช่นนี้เป็นการส่งเสริมให้นักเรียนในโรงเรียนจีนได้เรียนรู้เกี่ยวกับภาษาและวัฒนธรรมไทยและลดการใช้สมุด หนังสือจากประเทศจีน แม้ว่าในช่วงนี้จะไม่พบว่ามีสมุด หนังสือเล่มใดบ้างที่ถูกจำกัด แต่การออกกฎระเบียบนี้สามารถพิจารณาได้ว่าการเลือกใช้สมุด หนังสือ ที่ใช้จัดการศึกษาในโรงเรียนจีนไม่สามารถทำได้โดยอิสระ แต่จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องได้รับอนุมัติจากทางราชการด้วย ดังนั้นสมุด หนังสือที่ใช้ในโรงเรียนราษฎร์ (รวมถึงโรงเรียนจีน) จึงเป็นระบบและมีมาตรฐาน ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าทางราชการสนับสนุนให้คนไทยรู้ภาษาไทยและเรื่องของเมืองไทยเป็นหลัก

สรุป

นโยบายการศึกษาระหว่างปี พ.ศ.2461-2469 มีทั้งสิ้น 2 ฉบับคือ พระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ พ.ศ.2461 และพระราชบัญญัติประถมศึกษา พ.ศ.2464 การประกาศใช้พระราชบัญญัติทั้ง 2 ฉบับนี้ส่งผลกระทบกับโรงเรียนจีนด้านการก่อตั้งโรงเรียน ครู การจัดการเรียนการสอน และสมุด หนังสือที่ใช้สอนในโรงเรียนจีนโดยตรงอย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าการจัดการศึกษาในโรงเรียนจีนก่อนปี พ.ศ.2461 เป็นไปอย่างกระจัดกระจายไม่เป็นระบบ อีกทั้งยังไม่ได้รับการควบคุมดูแลจากทางราชการแต่อย่างใด โดยจากการสืบค้นเอกสารหลักฐานของกระทรวงศึกษาธิการที่เกี่ยวข้องนั้นพบว่าจากการจัดการศึกษาในโรงเรียนจีนค่อย ๆ พัฒนามาเป็นระบบมากขึ้น เมื่อมีประกาศพระราชบัญญัติทั้ง 2 ฉบับนี้ออกมา และการจัดการศึกษาในโรงเรียนมีความเป็นมาตรฐานมากยิ่งขึ้น ผลกระทบที่โรงเรียนจีนได้รับจากพระราชบัญญัติทั้ง 2 ฉบับที่กล่าวมาแล้วนั้นยังคงดำเนินมาเรื่อย ๆ จนถึงปี พ.ศ.2469 เมื่อเข้าสู่ปี พ.ศ.2470 รัฐบาลจึงแก้ไขพระราชบัญญัติ

วารสารวิชาการศรีปทุม ชลบุรี

ปีที่ 21 ฉบับที่ 2 เดือนเมษายน ถึง มิถุนายน 2568

โรงเรียนราษฎร์อีกครั้ง และในช่วงเวลาดังกล่าวโรงเรียนจีนและการจัดการศึกษาภาษาจีนจึงเกิดการเปลี่ยนแปลงอีกครั้ง

ข้อเสนอแนะ

บทความนี้เน้นการศึกษาเอกสารของกระทรวงศึกษาธิการ และพระราชบัญญัติทั้ง 2 ฉบับที่ประกาศใช้ในระหว่างปี พ.ศ.2461-2469 ซึ่งเป็นการศึกษาเอกสารชั้นต้น และวิเคราะห์จากข้อเท็จจริงในขณะนั้น โดยเป็นเพียงมุมมองในเชิงนโยบายของการจัดการศึกษาภาษาจีนในประเทศไทย ผ่านเอกสารการขอจัดตั้งโรงเรียนที่ทางโรงเรียนจีนขอมายังรัฐบาลไทยโดยวิเคราะห์ร่วมกับนโยบายการศึกษาที่ทางรัฐบาลประกาศใช้ในช่วงเวลาดังกล่าวเท่านั้น โดยผู้ที่สนใจสามารถนำไปศึกษาและวิเคราะห์ร่วมกับมิติด้านการเมืองหรือความสัมพันธ์ระหว่างจีน-ไทย ในช่วงเวลานั้นเพิ่มเติมได้หรือสามารถศึกษานโยบายการศึกษาในช่วงเวลาอื่น ๆ และการจัดการศึกษาภาษาจีนในช่วงเวลาอื่น ๆ ร่วมด้วย เพื่อให้สามารถมองเห็นพัฒนาการของการจัดการศึกษาภาษาจีนในประเทศไทยในแต่ละช่วงเวลาเพิ่มเติม นอกจากนี้แล้วผู้ที่สนใจยังสามารถนำไปต่อยอดในการศึกษาวิจัยเพิ่มเติม หรืออาจารย์สามารถนำไปประกอบการจัดการเรียนการสอนด้านประวัติศาสตร์ ความเป็นมาของภาษาจีนในประเทศไทย เพื่อเพิ่มองค์ความรู้ด้านการจัดการศึกษาภาษาจีนในประเทศไทยให้แก่ผู้เรียนได้

บรรณานุกรม

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2461, กันยายน 3 – 2462, พฤศจิกายน 20). **อนุญาตให้ดำรงโรงเรียนตั้งชั่วคราวที่ตรอกสพานญวน ตำบลลำเพ็ง อยู่ต่อไป**. [เอกสารจดหมายเหตุลายลักษณ์]. ศธ.54.1/35. สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2461, กันยายน 16 – 2462, พฤษภาคม 29). **แจ้งความจำนงค์ดำรงโรงเรียนเหลื่องแฮง**. [เอกสารจดหมายเหตุลายลักษณ์]. ศธ.54.1/75. สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2462, เมษายน 28 – 30). **โรงเรียนชินหมินขอครูไทย ส่งนายแฉล้ม จิตตะทัต ไปเป็นครู**. [เอกสารจดหมายเหตุลายลักษณ์]. ศธ.54.1/173. สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2463, มีนาคม 18 – 2464, กันยายน 1). **โรงเรียนแต่จีวหนึ่งจื่อ จังหวัดพระนครได้ขอเปลี่ยนผู้จัดการ และครูน้อย**. [เอกสารจดหมายเหตุลายลักษณ์]. ศธ.54.1/343. สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2467, ธันวาคม 9 – 2468, เมษายน 16). **พนักงานตรวจการแขวงพระนครได้ขอให้ถอนทะเบียนและประกาศล้มเลิกโรงเรียนผุ่นกัน โรงเรียนฝ่างเส่ง**. [เอกสารจดหมายเหตุลายลักษณ์]. ศธ.54.1/1081. สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ.

กระทรวงศึกษาธิการ. (2468, กันยายน 9 – 24). **แจ้งความจำนงค์ตั้งโรงเรียนขึ้นจึง กับขอรับครูน้อย และ
ขอผ่อนผันครูใหญ่หาความรู้ภาษาไทย.** [เอกสารจดหมายเหตุลายลักษณ์]. (2) ศธ.9.1/90.

สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ.

กระทรวงศึกษาธิการ. (2468, กันยายน 16 – 25). **แจ้งความจำนงค์ตั้งโรงเรียนเอียงเจ็ย และขอผ่อนผันให้
ครูใหญ่หาความรู้ภาษาไทย.** [เอกสารจดหมายเหตุลายลักษณ์]. (2) ศธ.9.1/91. สำนักหอ
จดหมายเหตุแห่งชาติ.

กระทรวงศึกษาธิการ. (2468, มกราคม 18 – กุมภาพันธ์ 16). **แจ้งความจำนงค์ตั้งโรงเรียนเชียงเจ็ย กับ
ขอรับครูน้อย และขอผ่อนผันให้ครูใหญ่หาความรู้ภาษาไทย.** [เอกสารจดหมายเหตุลายลักษณ์].
(2) ศธ.9.1/136. สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ.

คณะกรรมการจัดงานฉลองวันเฉลิมฉลองราชสมบัติครบรอบ 100 ปี ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้า
เจ้าอยู่หัว. (2511). **เอกสารเรื่องการจัดการศึกษาในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้า
เจ้าอยู่หัว.** พระนคร: ศุภสภา.

ณรงค์ พ่วงพิศ. (2514). **นโยบายเกี่ยวกับการศึกษาของคนจีนในประเทศไทยในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระ
พระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว.** ปริญญานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต คณะศึกษามนุษยธรรมศึกษาและ
สังคมศาสตร์ วิทยาลัยวิชาการศึกษา.

พระราชบัญญัติประถมศึกษา พระพุทธศักราช 2464. (2464, 23 กันยายน). **ราชกิจจานุเบกษา.** เล่มที่ 38
(ตอนที่ 246), หน้า 246-289.

พระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ พระพุทธศักราช 2461. (2461, 9 มิถุนายน). **ราชกิจจานุเบกษา.** เล่มที่ 35
(ตอนที่ 110), หน้า 110-125.